

811.163.41'38

811.163.41'27

<https://doi.org/10.18485/kij.2025.72.1.4>

НЕНАД С. КРЦИЋ*
Универзитет у Београду
Филолошки факултет

Оригинални научни рад
Примљен: 22. 4. 2025.
Прихваћен: 21. 5. 2025.

МИЛИЦА В. ТИМИЋ

студент мастер студија Филолошког факултета Универзитета у Београду

СТИЛСКЕ ФИГУРЕ У ПАРОЛАМА НА СТУДЕНТСКИМ ПРОТЕСТИМА 2024/2025.**

У овом раду испитују се типови фигуративности заступљени у протестним паролата које су се јављале на транспарентима током студентских блокада и протеста крајем 2024. и почетком 2025. године у Србији.¹ Основни теоријско-методолошки приступ од кога се у раду полази је лингвостилистичка анализа. Анализирано је укупно око 450 паролата. Утврђено је да се у грађи јављају врло разнолике стилске фигуре, попут контраста, алузије, игре речи, хиперболе, реторског питања и сл., те неких ређих фигура попут зеугме, корекције или антиметаболе, које често изазивају хумористички ефекат, али и показују креативност и домишљатост аутора паролата.

Кључне речи: стилске фигуре, студентски протести, паролата, алузија, игра речи, парафраза, контраст, реторско питање, стилистика, српски језик.

1. Увод

Велику пажњу током студентских блокада и протеста крајем 2024. и почетком 2025. године у Србији изазвали су и бројни транспаренти – њихова креативност, оригиналност, домишљатост. Томе посебно доприносе свакако и стилске фигуре, оне представљају важно језичко обележје паролата. Познато је да се фи-

* nenadkracic@gmail.com

** У истраживању које овде представљамо учествовале су и колегинице Магдалина Тмушић и Ема Васиљевић, студенткиње друге године Групе за српски језик и књижевност, а резултате смо представили у оквиру трибине о језику паролата (исп. фусноту 1).

¹ Овај рад настао је на основу наших саопштења прочитаних на трибини о језику протестних паролата коју је осмислила проф. Весна Ломпар. Трибина је носила назив *Ћаџијем ћеш ме, ћаџима ћу те*, а одржана је 3. марта 2025. године у Сали хероја Филолошког факултета у Београду, у оквиру манифестације *Март – месец српског језика*, коју организује Друштво за српски језик и књижевност Србије. У реализацији трибине учествовали су и доц. др Катарина Беговић, студенткиње србистике Сања Палевић, Јасмина Којић, Ања Давидовић, Јелена Сандић и студент Никола Михаиловић.

гуре не јављају само у књижевноуметничком стилу, већ и у свим другим стиловима и типовима дискурса (исп. о томе и Крцић 2024), па тако и у паролама. У РСЈ (2018) *парола* се дефинише као ‘реч, реченица, слоган пропагандног, манифестационог садржаја који јавним извикивањем или исписивањем на таблама, транспарентима и сл. исказује какав општи (обично политички) став, захтев и сл.’. Политичким слоганима и паролама приписује се и поетска (естетска) функција (Катнић Бакаршић 1999: 4).²

У овом раду анализираћемо фигуративне поступке који се јављају у протестним паролама забележеним у назначеном периоду. Грађу за анализу чине пароле са сајта protestografija.cloud (415 примера), која је допуњена и неким примерима које смо самостално прикупили (лична грађа). Основни циљеви рада јесу да се утврди којим стилистичким поступцима су се аутори парола користили, који су типови фигуративности били највише (али и најмање) заступљени, какве ефекте су ти стилски механизми изазвали, те шта нам то може уопштено рећи о стилском уобличавању парола као жанра. Основни теоријско-методолошки приступ од кога полазимо у раду је лингвостилистичка анализа.³

2. Контраст

Уз помоћ контраста као стилског механизма настали су транспаренти које можемо поделити у две групе. Прву групу чине они чији је текст грађен на контрасту који се заснива на супротности *ми–ви*, тј. *ми–они* (исказаној експлицитно или имплицираној):

- 1) Нишлије једу бурек, а не сендвич;
- 2) Нама је освануло, вама ће да смркне;
- 3) Само они који су се продали верују да сви могу да се купе;
- 4) Ви купујете своје дипломе, али ми наше не продајемо;
- 5) Најбољи устали да би лоши пали;
- 6) Машинци против машинерије.

За категорију *Ми* везују се чврсти принципи, интегритет, образовање, непоколебљивост, док се за категорију *Ви/Они* везује све што је у супротности са тим – лака поткупљивост, новац као једино мерило стварности и непостојање било каквих принципа. Контраст се овде остварује и антонимима *куповати–продавати* (конверзивни) или *смркнути–осванути* (други пример је парафраза изреке *Док једном не смркне, другом не сване*). У том примеру се за *Ми* везују и светлост и обнова, а за *Ви/Они* тама и утихнуће. У првом примеру уочавамо и контекстуалне антониме *бурек* и *сендвич*, чији је однос обликован поступком

² О покушајима да се у литератури разграниче пароле од слогана и других сличних жанрова исп. Слијепчевић Бјеливук 2021: 57–60.

³ Примере у раду дајемо на ћирилици, како бисмо уједначили писмо рада и примера, пошто употреба писма није од пресудне важности за нашу анализу (једини изузетак представља пример ЕХРОДИРАЌУ).

корекције (о корекцији као стилској фигури исп. даље): сендвиче једу они који носе поменуте негативне особине, а бурек они који су носиоци позитивних особина (чиме *бурек* и *сендвич* постају и тривијални симболи својих категорија). У последњем примеру, једној од познатијих парола са протеста (транспарент студената Машинског факултета у Београду), уочава се и игра речи која се заснива на парегменону (употреба речи које имају исти корен): *Машинци–машинерија* (*машинерија* је метафора за режим).

Друга група парола у којима се јавља контраст је она која представља младе генерације (децу, ђаке, студенте) као супериорну друштвену групу:

- 1) Све је стало, само деца расту;
- 2) Боље пар дана ван школе[,] него цео живот ван државе;
- 3) Кренули као студенти[,] стигли као нобеловци.

Студенти и ђаци су они који крену пешке из Београда као студенти, а стигну у Нови Сад као нобеловци; они који би радије да неко време проведу ван школе него цео живот ван државе. Такође, супротстављени су и *свему*, јер је „све стало, само деца расту”, при чему лексема *расти* не подразумева физички раст и напредак, већ духовни, морални и интелектуални. За језичку анализу интересантан је и транспарент са паролом:

- 4) Сада кад сам велики, хоћу да живим као „МАЛИ”!!!

Када га само чујемо, закључујемо да се за антониме *мали–велики* у контексту физичких одлика везују духовне и моралне особине: мали људи (они који нису одрасли) показују изузетне карактерне особине. Таква интерпретација би свакако била могућа. Међутим, тиме што је реч *мали* написана под наводницима и верзалом (графостилистички истакнута) алудира се и на првог потпредседника Владе Републике Србије и министра финансија. Дакле, парола је двосмислена, њен аутор поручује (уз дозу ироније и хумора) и да би желео да живи лагодним животом, у материјалном изобиљу. Пример је стилски наглашен и употребом три узвика на крају – јавља се екскламативност као варијација интензитета (исп. Симић / Јовановић Симић 2015: 232).

3. Алузија и парафраза

У овом одељку анализираћемо пароле које представљају примере за алузију као стилску фигуру, коју неретко прати и парафраза неког прототекста. У њима се, пре свега, алудира на одређену историјску и/или политичку изјаву или историјски/политички контекст, парафразирају се одређене изреке, цитати из књижевности, реплике из филмова, серија, алудира се на друштвене игре итд. Важно је уочити да се, сем алузије и парафразе, у њима неретко јављају и други типови фигуративности.

Пример *Платићете и на мосту и на ћуприји* занимљив је јер алудира на пословицу *Ко не плати на мосту, платиће на ћуприји* и представља њену духо-

виту парафразу. *Пуна школа ћација, испред врата рација* алузија је на ребус који парафразира: *Пуна школа ћака, ниоткуда врата*, а од *кука и мотика* добили смо паролу: *Струка и мотика*.

Хумор у пароли *Нека једу сендвиче*⁴ постиже се, сем алузијом на познату историјску изјаву, и каламбуром, а та игра речи остварена је парафразом, и то конкретно супституцијом једне лексеме другом (*сендвиче* ум. *колаче*). Парола је обележена двоструком алузивношћу, јер се лексемом *сендвич* алудира и на обележје које се симболички приписује присталицама владајуће странке.⁵ Пример је интересантан и отуда што је реченица „Нека једу колаче”, која се приписује Марији Антоанети тек педесет година након њене смрти (мада је ниједан биограф није записао као њену), наводно настала као одговор народу на несташицу хлеба, те помињање сендвича у овом контексту у односу на прототекст представља готово парадокс.

Парола *Нису захтеви купус да се киселе месецима* представља алузију на политичку изјаву и њену пародијску парафразу.⁶ Овде се, посредним извргавањем руглу, мења контекст и упућује одређена политичка критика. У пароли уочавамо копулативну метафору у негацији: ишчекивање да се захтеви испуне изједначава се са кисељењем купуса, чиме аутор саму ситуацију и намерно банализује, зарад постизања хумора. Можемо говорити и о својеврсној хиперболи, а уочавамо и контраст у односу на оригиналну изјаву, на временској равни: *инстант – месецима*. Сличне је мотивације и пример *Ниси ти шљивовица да те чувамо годинама*.

Пробуди се, нешто се дешава! Кајаће се ко ово преспава алузија је на рефрен песме „Пробуди се” Душка Трифуновића, али и на студентске протесте 1968, када се такође јављала ова парола, као својеврсни мото. Уочавамо употребу императива: *пробуди се* има апелативну функцију, парола је усмерена на контакт, директно се обраћа примаоцу поруке. И у овом примеру уочавамо контраст, и то између стања будности и спавања. У оригиналном тексту песме између ове две реченице стоји запета, док се на транспаренту знаком узвика наглашава први исказ – ту се опет екскламативност јавља као један од поступака варијације интензитета.

Човече[,] пробуди се је парола ликовно представљена тако да подсећа на друштвену игру *Човече, не љути се*. Тако у овом примеру примећујемо супституцију, која је посебно истакнута графостилемом – императив *пробуди се* истакнут је црвеним словима, чиме се истиче измењени, супституисани елемент. И овде уочавамо апелативну функцију у директном обраћању.

⁴ Парола је написана испод слике Марије Антоанете, чији је лик измењен тако да подсећа на председника Републике Србије, што изазива упечатљивији хумористички ефекат.

⁵ Наиме, у јавности постоји уврежено мишљење о томе да присталице владајуће странке добијају сендвиче на организованим митинзима, те се прављење сендвича чак аутоиронично појављује и у видео-споту те странке у изборној кампањи у априлу 2019. године.

⁶ У питању је изјава српске политичарке Милице Ђурђевић Стаменковски – *Није Косово суна из кесице да се инстант реши*, изговореној у Скупштини Републике Србије крајем 2022. године.

Први захтев ко – шта? је алузија на популарну песму *Падежи*, која почиње стиховима „Први падеж – ко, шта? / једног дечка волим ја”. У овом примеру уочавамо парафразу засновану на супституцији, где алтернирају *први падеж* и *први захтев*: алудира се на први студентски захтев упућен надлежним институцијама у новембру 2024. године, те је и ово двострука алузија: на музичку нумеру и на простестни захтев.⁷

Патриче, да ли ме чујеш? Не чујем те, (медијски) мрак је представља алузију на реплику из цртаног филма *Сунђер Боб Коцкалоне*, која је измењена једино интерполирањем парентезе: *(медијски)*. Хумор у реплици се заснива на синестезији: неко не може да чује јер не види. Ипак, ако узмемо у обзир да је „мрак” метафора која означава недостатак објективних информација у медијском простору, чуло слуха се може повезати у реалном регистру са тим да информације не допиру до људи.

У грађи има доста парола којима се алудира на књижевна дела, како страна, тако и домаћа. Поменућемо само неке примере.

У пароли *Где има злочина, мора бити казне*, алузији на роман *Злочин и казна* Достојевског, јавља се контраст успостављен између прагматичких антонима, при чему прва именица антиципира појаву друге. Срећемо и примере парафразе наслова књижевних дела: *Домовина се брани блокадом, Све ће то народ наплатити*.

Пример *Тко би гори, то је доли, а тко доли горе устаје* из Гундулићевог *Осман*, сем контраста *горе–доле*, садржи и синтаксички паралелизам. Сам пример, у новом контексту, допуњује се новим значењем, те представља реинтерпретацију познатог цитата.

Ко на мосту ак и мало стоји, више види но онај ван моста јесте алузија на Његошеве стихове и парафраза заснована на супституцији *брдо–мост*. Уочавамо и полиптон *мосту–моста*, те контраст (*на мосту – ван моста*). *Нека буде борба непрестана, нека буде што бити не може* такође је алузија на Његошеве стихове (стихови садрже синтаксички паралелизам остварен помоћу анафоре, као и парадокс у другом десетерцу).

Неки примери представљају алузију на филм или серију. *Сваког дана у сваком погледу све више напредујемо* у филму Емира Кустурице *Сјећаш ли се Доли Бел* има значење својеврсне мантре: главни актер је користи као технику аутосугестије. У контексту садашњих протеста, ова сентенца развија друго значење – означава потенцијал студентских протеста. Парола *Сви смо ми Валтер кад куцне час* инспирисана је филмом *Валтер брани Сарајево. Милане, чији је оно точак* је алузија на реплику из филма *Жикина династија*. Она доводи у везу

⁷Занимљиво је да је ова parola изабрана за најбољу од стране око стотину присутних људи на трибини посвећеној језику протестних парола (гласање преко анонимне анкете). Разлог за то бисмо тражили у духовитости и сажетости пароле, као и чињеници да у тој сажетој форми износи суштину протеста: испуњење захтева којим се одговара на питање ко је и шта чинио у реконструкцији надстрешнице у Новом Саду. Друго место делиле су пароле *Грчка трагедија заснива се на миту, а српска на миту и корупцији* и *Кренули као студенти, стигли као нобеловци*, а треће место освојила је parola *Догодине у Призону*.

комичну сцену из филма са снимком на ком се види како се точак одваја од аутомобила у ком се налазио председник Републике Србије. *Реци Ђури да блокира аеродром и Ђуро, блокирај!* јесу реплике из култног домаћег филма *Балкански штијун* Душана Ковачевића, који осликава политичку параноју. Неке пароле су алузије на наслове филмова, рецимо: *Варљива зима '24* представља парафразу наслова *Варљиво лето '68*.

Има и парола инспирисаних серијама: *Кад Вучић оде, вратиће се роде* (серија *Вратиће се роде*), *Студент је запалио жито (Салаш у Малом Риту)*⁸, јављају се и алузије на духовите реплике из серије *Бела лађа: Леле рођо, ће их утепају, Молим да се зумбира овај папирић, Другови, долази време ћорке* итд.⁹ Пример *Директорка, ми овде не (сендвич)-аримо*¹⁰ алузија је на реплику из серије *Љубав, навика, паника* – „Кићо, ми овде не пушимо”, а такође и парафраза заснована на двострукој супституцији. Овај глагол је настао релативно скоро, као директна твореница именице *сендвичар* (којом се у овом контексту погрдно именује присталица владајуће странке), те представља колоквијални неологизам. Парола *Просвета гори, Славка се чешља* парафраза је наслова серије *Село гори а баба се чешља* и двострука алузија: на серију, као и на министарку просвете. Срећемо и паролу која садржи наслове двеју серија: *Срећни људи за Бољи живот*.

Честе су и алузије на музичке нумере, пре свега популарну музику. Ту се јављају примери са парафразом: *Ноћас сам сањао мене и Мадону и студентску колону* (група Твинс), *Не ломите ми багрење студенте* (Ђорђе Балашевић), *Све што оста од живота ја бих дао за Ђиљану нормалну државу* (Тома Здравковић), *'Ајмо, цурице, 'ајмо дечацци, студенти, ћаци* (Бијело дугме), *Блокиране су улице кад на тебе мислим[,] цурице* (Бијело дугме), *Теби сеанса нама ренесанса (Сенида), Село моје лепше од паризера* (Раде Јоровић), *Мирно спавај[,] нано, све је блокирано* (Зорица Марковић). Срећемо и примере парафразе стихова из дечијих песама, на пример: *Заклео се студент у индекс и знање да ће у држави да поправи стање, Деца су украс света, а не таблоиду мета, Био једном један Ав. Какав АВ? Страшан АВ, наругушен и љут сав* итд.

Има и доста примера без парафразе, често су то цитати из рокенрол музике: *Ово је земља за нас* (ЕКВ), *Ти си САВ мој бол* (ЕКВ; у речи *сав* графостилемски су истакнути иницијали председника републике црвеном и плавом бојом), *Она се буди* (Шарло Акробата), *Да ли верујеш мени? Или мислиш својом главом?* (Партибрејкерс), *Дођи да чујеш победничке трубе* (Бајага и инструктори), *Ово*

⁸ У серији *Салаш у Малом Риту* дечак Васа је у детињој обести запалио жито на које су Немци рачунали, за шта су били осумњичени и студенти. Овом паролом се истиче револуционарни потенцијал студентске популације, немирење са постојећим.

⁹ Серија *Бела лађа* је политичка сатира без иједног позитивног лика и поруке, па самим тим не чуди откуд на протестима више парола управо из ове серије. *Бела лађа* је симбол лагодног живота за који нису потребни ни образовање ни рад, довољни су само Шојићеви квалитети.

¹⁰ Пример је графички представљен својеврсним ребусом: на цртеж сендвича дописано је *-арити*, што паролу чини и визуелно интересантном.

је страшно велик град и зато нема разлога да ноћас будеш сам у њему (Бајага и инструктори), *Лажеш зато душо вештице* (Бијело дугме), *Сањао сам ноћас да те нема* (Бијело дугме) итд.

Коначно, у паролама нису ретке ни алузије и/или парафразе мимова,¹¹ доста транспарентна мотивисано је мим културом. Наводимо само неке примере: *Јутрић блокадица* (од *Јутрић кафица*), *Студенти Ниша имају печат, А где је документација?* (од мима *А где је печат? Радници Ниша немају печат*), *Полу студент, полу човек којег ме терају из државе*,¹² *Тражим правду[,] моја Славице, Не поштују Устав, моја Славице* итд.

4. Игра речи

Игра речи пружа могућност да се критика и уопште незадовољство изразе на иновативан, хумористичан начин, и то је један од разлога зашто је ова стилска фигура веома честа међу паролама.

У паролу *1914. је устао ГАВРИЛО, а 2024. ПРИНЦИП* игра речи се заснива на духовитом варирању имена Гаврила Принципа, заснованом на двосмислености (*Принцип–принцип*), при чему су те речи истакнуте и као графостилеме верзалом и црвеном бојом.

У *Режим на режим* (паролу прати цртеж пса који то изговара, те се ради о персонификацији) игра речи се постиже употребом хомоморфа: прво *режим* је глагол у 1. л. јд. презента, а друго *режим* је именица у ном. јд. (разликују се у акценту). Слична овој је и парола *Чувам народ, не режим* (транспарент носи пас, опет персонификација): хумор се и овде постиже игром речи, која се заснива на амфиболији,¹³ двосмислености речи *режим* (те се може и различито акцентовати).

Парола *Грчка трагедија заснива се на миту, а српска на миту и корупцији* такође хумор постиже употребом хомоморфа – именице *мит* и *мито* поклапају се у локативу.

Многе пароле користе супституцију, што омогућава концизну и ефектну поруку, а то су примери у којима се по правилу јавља и алузија: *Студенти на крају тунела* алудира на познато гесло *Светло на крају тунела*. Супституцијом се овде својство изостављеног појма (светлости) приписује оном ком је замењен – студентима. Сличан је пример и *Само студент Србина спашава*. У парафрази *На Славију се не зове, на Славију се долази* замена једне речи другом мотивиса-

¹¹ Мим (од енг. *meme*) представља најчешће неки духовити популарни садржај који се брзо шири међу корисницима на интернету, то може бити слика са текстом, видео, реч или фраза.

¹² Алузија на мим: *Ја сам Живковић Слободан, полуљоппривредник, полу... човек који су ме истерали из Електронске индустрије (sic!).*

¹³ Д. Живковић (2001: 80–81) пише да се игра речи, између осталог, заснива на амфиболији, појави хомонима и стимолошком заједничком пореклу речи. Тартаља (2008: 89) у вези са каламбуром помиње и употребу паронима. О игри речи исп. и Ковачевић 1994, Солар 2012: 365, Багић 2012: 152–155.

на је парономазијом, сличним звучањем (*Славија* ум. *слава*). Каламбурску парафразу остварену међујезичком парономазијом срећемо у примерима *Догодине у ПРИЗОНУ* (од енгл. *prison* – ‘затвор’; парафраза поклича *Догодине у Призрену*) и *Обрали сте Бостон*. Парономазијска супституција се јавља и у паролу *Мистер Протест са мирисом оставке, пере све осим образа, погодно за тврдокорне мрље наше власти*, која алудира на рекламу за средство за чишћење *Мистер Пропер*. Овде супституција није само језичка, већ и визуелна: слика *Мистер Пропера* замењена је сликом председника владе (физичка сличност је вероватно и мотивисала настанак паролу). Под парафразу и алузију остварену супституцијом могу се сврстати и паролу *Ми смо са омладине стране* и *Лаки штрајк*.

Занимљиво је да се у паролу могу уврстити и примери који садрже само једну реч. На пример, *EXPODIRAĆU* је такође парафраза, изузетно заступљена међу паролама, али у њој није супституисана цела реч, већ део речи: она је остварена употребом блендирања као врсте творбе. Први део жаргонизма *експлодираћу*, којим се изражава кулминација личног незадовољства, замењује се са *EXPO*, чиме се показује и став према том пројекту и актуелним приликама у друштву. Сажетост овде доприноси и ефектности транспарента. Једну реч имамо и у примеру: (*С*)*лагалица*. *Слагалица* је добро познати квиз, а графостилемском употребом заграда аутор транспарента исказује незадовољство поводом извештавања РТС-а, алудирајући на то да овај медиј износи неистине.

У *Можда сам Лала, али они су у СОСУ* каламбур је остварен двосмисленошћу: *Соса–сос*. Биолози поручују *Биологично је бити уз студенте*, где је игра речи постигнута творбом, блендирањем: *биолог + логично*. Ефектност паролу *Образован је онај ко има образа* заснива се на етимолошкој вези речи *образован–образ*.

Међу транспарентима могу се пронаћи чак и новонастале брзалице, које показују висок степен креативности аутора, на пример: *Занемела Загорка закон занемарила*. У њој се, сем каламбура оствареног парономазијом, јављају и фигуре дикције (акустичке, тј. фонетско-фонолошке фигуре), попут асонанце, алитерације и хомоарктона (гласовно подударане почетних слогова). Пример брзалице у којој се препознаје игра речи је и парафраза брзалице *Каменчићем ћеш ме, каменчићем ћу те*, која у протестној варијанти гласи *Ћацима ћеш ме, ћацима ћу те* (у њој се такође препознаје алитерација, као и контраст: *ћаци* и *ћаци* су супротстављени).¹⁴

¹⁴ Ова парола је послужила као инспирација за назив поменуте језичке трибине. Облик *ћаци* раширио се након погрешно написане поруке испред гимназије „Јован Јовановић Змај” у Новом Саду: *Ћаци у школе* (ум. *Ћаци у школе*) и постао интернет-феномен, погрдно означавајући неписмене, слабо образоване подржаваоце владајуће странке (користи се да означи и јединицу, као лично име – *Ћаци*, али и као множина: *ћаци*). Временом, говорници су почели да га користе да именују људе које је власт регрутовала у марту 2025. да протестују у Пионирском парку, а који су се изјашњавали као „Студенти који желе да уче” и „Студенти 2.0” (на супрот студентима у блокади).

5. Остале фигуре

Овде ћемо поменути и друге стилске фигуре, од којих се неке јављају ређе.

5.1. Прво ћемо кренути од оних фигура које нису заступљене великим бројем примера: оксиморон – фигура која се заснива на противречности појмова, на здруженој употреби супротстављених појмова – јавља се у једном примеру из наше грађе: *Чујеш ли ме како гласно ћутим?* Оксимороном *гласно ћутање* наглашава се свакодневно (15-минутно, одн. 16-минутно) ћутање грађана којим се одаје пошта жртвама надстрешнице у Новом Саду. Ипак, у томе се не исцрпљује фигуративност овог примера, јер се на почетку питање поставља глаголом *чути*, због чега је ово и пример парадокса: ћутање се не може чути. Коначно, овде имамо и форму експресивног питања којим се шаље порука, дакле – у питању је реторско (реторичко) питање! Није реткост да у једном примеру имамо више фигура; заправо, фигуре углавном и не иду саме.

5.2. Реторско питање јавља се у још неким примерима, неретко с упитном заменицом *ко* (исп. пр. 2–4) и римом (исп. пр. 1, 3, 4):

- 1) блоКАДА, ако не сада?;
- 2) Ко се боји вука још? (дечија песмица);
- 3) Ко може да учи док га савест мучи?;
- 4) Ко размишља о матури кад живимо у диктатури?;
- 5) А где је документација? (мим);
- 6) Да ли су ти страни плаћеници тренутно у соби са нама? (мим).

У првом примеру, како видимо, јавља се и каламбур (*блокада–када*).

5.3. Поред оксиморона, једна фигура се јавља у само једном примеру из наше грађе – антиметабола, и то у следећем примеру:

ућуткана култура
култура ћутања

Ова фигура представља понављање синтаксичке конструкције с укршћено-шћу истих јединица (Ковачевић 2015: 83), често као у огледалу: у овом примеру *ућуткана* тј. *ћутање* и *култура* мењају места по принципу – АВ : ВА.¹⁵ Између горњег и доњег текста овде постоји и однос узрока и последице – тиме што је наша култура ућуткана, она постаје култура ћутања. Језички је овде занимљив овај облик трпног придева *ућуткана*, који указује на то да је култура она која трпи радњу, трпилац радње тј. пацијенс. Још један пример који се може довести у везу с антиметаболом јесте и – *Држава је власништво деце*. Сам пример по себи није права антиметабола, али ако пођемо од тога да је повод за њен настаanak изјава политичара Владимира Ђукановића – *Деца су власништво државе*,

¹⁵ Ево и неких примера из литературе за антиметаболу: *Први пут чујем да има трговачких витезова и витешких трговаца* (Д. Ненадић, према Ковачевић 2015: 83), *Земљо међ звездама, звездо међ земљама* (Д. Ерић, Исто: 84), *Сиви и мутни, мутни и сиви облаци...* (Матош, према Багић 2012: 49), *Грамматика поезија и поезија грамматике* (Р. Јакобсон, Исто).

у самој мотивацији паролe учавамо антимаболички принцип. Пример представља уједно алузију на изјаву и њену парафразу – остварену пермутацијом на лексичком плану.

5.4. У неколико примера јавља се још једна стилска фигура – корекција. Погледајмо први пример:

- 1) Има вас у делима, али не књижевним[,] већ кривичним!

Овај се пример заснива се на изневереном очекивању: очекивали бисмо да се мисли на књижевна дела, али супротним везницима најављује се нешто друго, да су у питању кривична, а том речју се и поентира (те имамо и поенту као стилску фигуру). Овакви експресивни искази који се заснивају на својеврсном исправљању, кориговању представљају корекцију. За ову фигуру је карактеристично да се користе супротни везници (*а, али, но, него, већ*), као и изрази *тј., или и односно* (исп. и Багић 2012: 176). На пример, корекција се може јавити у примерима са спојем везника *а* и одричне речце *не* (*а не*):

- 2) Деца су украс света, а не таблоиду мета (Овде имамо и риму која појачава утисак.);
- 3) Држава смо ми, а не ти (Овде имамо и контраст између *ми* и *ти*.).

Ту су и примери корекције са везником *него*:

- 4) Није дан заљубљених него Свети ПУМПАЈ;
- 5) Није пукла гума, него је пала надстрешница. Држимо се теме;
- 6) Није револуција него егзорцизам.

Четврти пример је занимљив јер представља парафразу честе изјаве у свакодневном говору: *Није дан заљубљених него Св. Трифун*. Парафраза овде служи постизању хумористичког ефекта. Такође, овде се јавља и антропонимизација, јер се од глагола *пумпати* у императиву ствара лично име, одн. антропоним. Са стилистичке стране ту се, условно, уочава и тзв. сакрализација – у употреби придева *Свети* поред *пумпај*; *ПУМПАЈ* је и графостилистички истакнуто верзалом. Пети пример алудира на актуелну ситуацију: пуцање гуме на председничком аутомобилу у фебруару ове године. У шестом примеру се јавља још једна фигура – хипербола (протест као истеривање ђавола).

5.5. Хипербола се јавља и у другим примерима: *Брате[,] једном зинеш[,] трипут слажеш* (овај пример би се могао сврстати и у адинатон као подврсту хиперболе, којом се исказује немогуће, иреално, алогично) и *Студенти, ни Нобел вам није раван* (овај пример је и алузија на вест о номинацији српских студената за Нобелову награду).

5.6. У грађи налазимо и – зеугму, и то у више примера. Зеугма се огледа у томе што се уз један глагол јављају два различита именичка појма (обично као допуне, као објекти) која том глаголу дају и два различита значења. Дакле, када се у једној реченици остварују два различита значења глагола (на пример, примарно и секундарно или једно физичко, конкретно, а друго апстрактно), можемо

говорити о зеугми (Ковачевић 2015: 205–206).¹⁶ Погледајмо примере зеугме у нашим паролама:

1) Блокирала сам бившег, сада ћу и мост.

Јасно је да се у првом значењу глагол *блокирати* односи на друштвене мреже или телефонски број, а у другом на физичку блокаду. Затим, среће се пример:

2) Не можете опрати (руке) као што перете паре.

Овде имамо два видска парњака, свршени глагол *опрати* и несвршени *прати*: првом се даје физичко значење, а другом секундарно значење, но ради се заправо о два фразеологизма који се заснивају на метафори: *опрати руке* („скида са себе одговорност”) и *прати паре* (са значењем коруптивних радњи). Налазимо још један пример с глаголом *опрати*:

3) Зубе можда и оперете, али образ нећете никад.

Овај пример нам, наравно, долази од стоматолога, у првом случају ради се о конкретном значењу глагола *опрати*, а у другом опет о фразеологизму: *опрати образ*, који има апстрактно значење, засновано на метафори. Јавља се и парола:

4) Издајемо лекове на рецепт, али не и људе за новац.

Ово су нам поручили фармацеути, издавати лекове и издати људе овде, наравно, нема исто значење. Следећи пример гласи:

5) Испунио сам вам све захтеве / И ми теби све улице.

Испунити захтеве значи ’остварити све што је тражено’, а *испунити улице* има, наравно, физичко значење (’попунити простор’) и на тој разлици се и заснива хумор овде; уочава се и директно обраћање које чини пример експресивнијим, као и контраст *ја вама–ми теби*. Исти глагол садржи и следећи пример зеугме:

6) Испуните захтеве. Затворе ћете свакако испунити.

Коначно, у последњем примеру остварено је различито значење глагола *мењати*, а написан је у дијалекатској форми:

7) Падежи не мењамо, ал систем ће мењамо.

Зашто се зеугма јавља у паролама? За то постоји конкретан разлог: наиме, она је типична за афоризме, има афористички карактер, јер се помоћу ње често остварује хумористички ефекат; дакле, уобичајена је у кратким формама као што су афоризми и пароле.

¹⁶То можемо видети и на неким примерима који су раније забележени у литератури (Ковачевић 2015: 206, 208): *Подмазивао је моторе и чиновнике; Докази су поделили судије, а судије мито; Тетка је издала собу, а комунисти државу; Интимност рађа презир и – дјецу* итд.

5.7. У појединим паролама јавља се копулативна метафора:

- 1) Студенти су арматура друштва;
- 2) Просвета је кичма и мора бити усправна;
- 3) Свако од нас је једна цигла у зиду;
- 4) Љубав је револуција;
- 5) Држава без система је музика без тона;
- 6) И Ниш је ГАРИ.

Сем копулативне, јавља се каткад и лексичка (поетска) метафора: исп. *На протесту се Срби кале*.

5.8. Срећемо метонимију (подвлачење наше): *Од када идем уз младост, немам дискус хернију* и градацију (климакс): *Ги гледамо, гу трпимо, га рушимо; Прво нас игноришу, онда нам се смеју, затим нас бију*.

5.9. У два примера налазимо перифразу и суфемизам: *Истекао вам је рок* (= покварени сте), *Брате, пријатељу, испуни ми једну жељу и обуци га ноћас у кошуљу белу* (= луд је; ово је и алузија на песму музичке групе Моби Дик).

5.10. У паролама се јавља чак и ономотопеја, и то не случајно, већ мотивисана иницијалима председника републике, услед чега се развија и двосмисленост (амфиболија): *Само мјау, никад АВ* (графостилема: А црвеном бојом, В плавом), *Марта је била обичан нас, лајала је АВ, АВ* (алузија на цртани филм), *Кад чујем АВ, дође ми да прећем на мјау* (опет персонификација, речи се приписују псу на транспаренту).

5.11. За крај ове приче о стилским фигурама можемо поменути један пример паролe са више фигура: *И Филип Вишњић видео би ово, ваша реч не вреди ни слово*. Овај пример је стилски интересантан јер се у њему, условно говорећи, јављају два парадокса (*Филип Вишњић видео би ово* – први/ *Реч која не вреди слово* – други; реч се, макар писана, састоји од слова, међутим, *не вреди ни слова* јесте фразеологизам, заснован на хиперболи – *реч која не вреди ни слово* (овде се као експонент хиперболе јавља интензификатор НИ, чиме се остварује значење 'нимало, уопште, ни најмање'), у овоме се уочава и својеврсна увреда, тј. дисфемизам; цео пример стилски појачава и рима: *ово–слово*. Фигуре, дакле, веома често не иду саме, већ у пратњи.

6. Закључак

Дакле, у паролама се могу јавити врло разнолике фигуре попут контраста, метафоре, хиперболе, реторског питања и др., али и неке ретке, необичне, мање познате фигуре попут зеугме или корекције. У нашој грађи највише су заступљене алузија, парафраза и игра речи (могло би се рећи да се једна од ове три фигуре јавља у више од 60% анализираних примера), а најређе оксиморон, антимеритабола (које се јављају идиосинкратично у нашој грађи).

Фигуре се често јављају здружено, заједно, у пратњи, не иду саме, већ се у једном примеру може јавити више типова фигуративности. Оне се неретко користе због постизања хумора, али и поентирања, наглашавања поруке, те показују висок степен ауторске креативности и домишљатости.

На теоријском плану, ово такође говори и нешто о самим паролама као жанровском типу: алузивност, језичке игре и парафразирање познатих цитата и изјава типични су поступци њихове изградње, те представљају форму отворену ка крајњој разноликости фигуративних поступака. То их доводи и у блиску везу са другим сличним малим формама попут пословица, сентенца, афоризама и сл., где разлика постаје само контекстуална, употребна вредност – паролe стичу функцију искључиво у контексту (политичког) протеста. С тим у вези, занимљив је и став да транспаренти „нису само колаж кратких реплика и симболичних слика које се једнозначно обраћају широј јавности, они су унутрашњи дијалог који живи међу учесницима протеста” (Пешић 2025: 94).

Ако упоредимо резултате анализе слогана из политичких кампања (Слијепчевић Бјеливук 2021) и наше резултате о фигуративности парола из студентских протеста, можемо закључити да би даље такве анализе дале и одређене теоријске импликације за жанровско разграничење.¹⁷

ИЗВОРИ

protestografija.cloud, приступљено: 1. 2. 2025.

Грађа из личних архива, прикупљано у фебруару и марту 2025.

ЛИТЕРАТУРА

Багић 2012: Креšимир Вагић, *Rječnik stilskih figura*, Zagreb: Školska knjiga.

Живковић 2001: Драгиша Живковић, *Теорија књижевности са теоријом писмености*, Београд: Драганић.

Катнић Бакаршић 1999: Marina Katnić Bakaršić, *Lingvistička stilistika*, https://www.ucg.ac.me/skladiste/blog_6881/objava_20387/fajlovi/lingvostilistika.pdf, 5. 3. 2025.

Ковачевић 1994: Милош Ковачевић, Хомографијска и хомофонисјка фигурација у афоризму, *Словеса* I/1–2, Бања Лука, 81–106.

¹⁷ Док су у слоганима најзаступљеније фигуре кумулација, метафора, метонимија, персонификација (и то као манипулативна средства), затим литота, те фонетско-фонолошке фигуре понављања, којима се обезбеђује памтљивост (Слијепчевић Бјеливук 2021: 103), те се фигуре у паролама из наше грађе не јављају толико често. Преклапања донекле има у употреби алузије и (доста ређе) игре речи: наводе се само два примера политичких слогана у којима се јавља игра речи, и то таутолошка (какве у нашим примерима углавном нема): *То је то*, *СПО* и *Јул у јулу* (Слијепчевић Бјеливук 2021: 104).

Ковачевић 2015: Милош Ковачевић, *Стилистика и граматика стилских фигура*, четврто издање, Београд: Јасен.

Крчић 2024: Ненад Крчић, Стилске фигуре у задацима са Књижевне олимпијаде (проблемски приступ), *Књижевност и језик*, LXXI, бр.1, 2024, 91–107.

Пешић 2025: Андрија Пешић, *Часопис 128*, Часопис студената Катедре за општу књижевност и теорију књижевности, први број, 94.

РСЈ 2018: *Речник српскога језика*, Нови Сад: Матица српска.

Симић / Јовановић Симић 2015: Радоје Симић, Јелена Јовановић Симић, *Општа стилистика*, треће издање, Београд: Јасен.

Слијепчевић Бјеливук 2021: Светлана Слијепчевић Бјеливук, *Рекламно-пропагандни жанр у српском политичком дискурсу*, Београд: Институт за српски језик САНУ.

Солар 2012: Milivoj Solar, *Teorija književnosti sa rječnikom književnoga nazivlja*, Београд: Službeni glasnik.

Тартаља 2008: Иво Тартаља, *Теорија књижевности за средње школе*, Београд: Завод за уџбенике.

Nenad S. Krcić, Milica V. Timić

STYLISTIC FIGURES IN SLOGANS AT STUDENT PROTESTS IN 2024/2025

Summary

This paper examines the types of figurativeness represented in protest slogans that were first seen on banners during student blockades and protests in late 2024 and early 2025 in Serbia. The basic theoretical and methodological approach is linguostylistic analysis. A total of about 450 slogans were analyzed. It was found that the material contains a wide variety of stylistic figures, such as contrast, allusion, wordplay, hyperbole, rhetorical question, etc., as well as some rarer figures such as zeugma, correction or antimetabole, which often cause a humorous effect, but also show the creativity and ingenuity of the slogan author.

Key words: stylistic figures, student protests, slogan, allusion, wordplay, paraphrase, contrast, rhetorical question, stylistics, Serbian language.